

Материал от бр. 189 на списание „Международен преглед на историята на нотариата „Гньомон“

Клемантин ДЕЛЗАНО- Водещ на рубрика „Актуално“ в списанието *Право и национално наследство*.

Адвокати и нотариуси по времето на кралете

Скок във времето... Но назад, преди повече от двеста години. Как са били уредени професиите на адвокатите и

нотариусите?

Какви са били техните задачи? Колко са били на брой? Какво образование е трябвало да имат? Отговори.

МИНАЛОТО

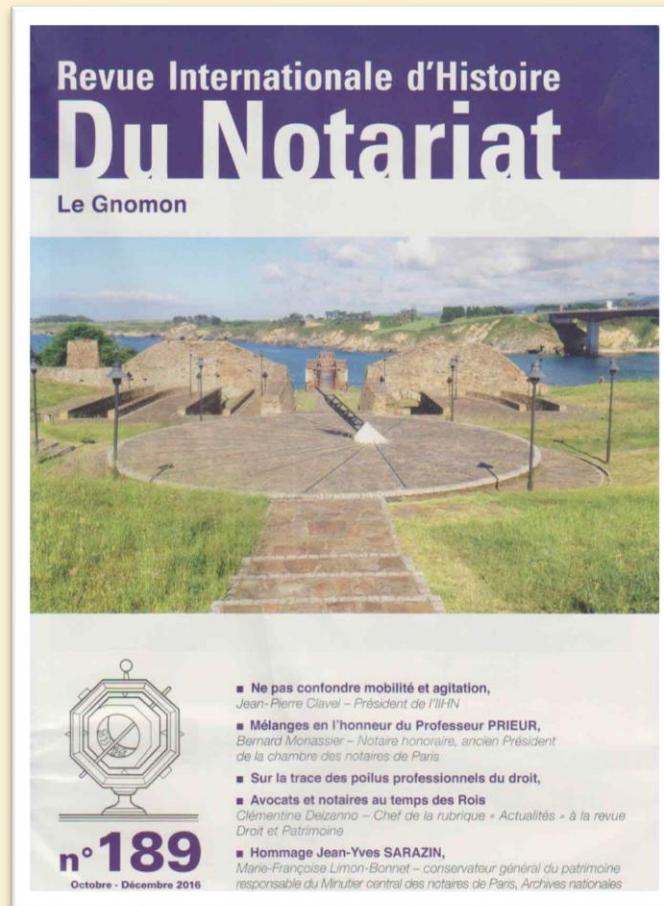
УМИРА, настоящето живее, а бъдещето е пълно с обещания. Но въпреки че миналото вече не съществува, то кове бъдещето на мъжете и жените и на обкръжението им. Така стои въпросът и за адвокатите и нотариусите, чието ДНК е сходно с това на техните предшественици от стария режим, без да е напълно идентично обаче. В този смисъл адвокатите са били вече свободни и независими, тъй като не са им били предоставени правомощия от краля, докато нотариусите вече са имали статут на

длъжностно лице и са си откупували длъжността. По онова време адвокатите са били мъжете на съдебните спорове, а нотариусите - на договора, роли, които са претърпели известно развитие през последните десетилетия. За сметка на това нито една жена в тези изключително мъжки професии, при които трябва да се дочака законът от 1 декември 1900 г., за да бъде допуснат женският пол до адвокатурата, и законът от 20 март 1948 г. за достъпа му до нотариата (виж *Право & национално наследство*, 2010 г., № 194, стр. 6).

Много малко професионални организации

По времето на Стария режим адвокатите и нотариусите не са имали национални професионални организации, чиято поява датира съответно от 1990 г. със създаването на Националния съвет на адвокатурата и от 1945 г. с това на Висшия съвет на нотариата. Местните организации се зараждат във вре-

мето в рамките на практиката. Всъщност „по времето на Стария режим професиите на адвоката и нотариуса не са уредени от

правна уредба, която да се прилага по отношение на всички представители на професията“, посочва Жан-Луи Алперен, преподавател във „Висшето училище за подготовка на университетски преподаватели и научни изследователи“. Първата адвокатска колегия се появява също през XVII век в Париж, след което примерът ѝ е последван в останалата част на територията със създаването на около стотина колегии, като например в Гренобъл или в Дижон, но адвокатите по никакъв начин не са задължени да се регистрират в тях. „През XVII век адвокатите искат автономия за дисциплината и назначаването си, но остават подчинени на властта на апелативните съдилища, включително и през XIX век“, уточнява Жан-Луи Алперен. Нотариусите също са подчинени дисциплинарно на съдилищата. Освен това „в градска среда кралските нотариуси са често обединени в общности от нотариуси, предвестник на бъдещите дисциплинарни колегии“, отбелязва Жан-Пиер Клавел, председател на Института по история на нотариата, като добавя, че независимо от съществуващите големи различия между тези организации (...) нотариусите е трябвало вече да се отчитат за дейността си“. В тази връзка и нотариусите, и адвокатите са били предмет на фалит или заличаване от регистрите.

За разлика от адвокатите, които не са подразделени, при нотариусите съществуват различни категории, въпреки че изпълняват една и съща дейност. В този смисъл съществуват едновременно оправомощени от краля нотариуси с компетентност на територията на областта, която им е била предоставена, назначени от благородник, за да изповядват сделки на територията на правораздаване на същия благородник, и църковни нотариуси, назначени от църквата, за да заверяват актове, свързани с духовни дела. Нотариусите от Шатле дьо Пари (бел. пр. парижка крепост, която се превръща в правоохранителна институция), които са със статут на кралски нотариуси, имат право да

упражняват дейността си на територията на цялото кралство.

Личен състав и характерни особености

Въпреки че днес адвокатите са пет пъти повече от нотариусите, това не е било така по времето на стария режим. Кралството наброява между 4000 и 6000 облечени в черни тоги и „между 16 000 и 18 000 нотариуси“, твърди Жан-Приер Клавел. Според него тази „свръхчисленост“ е създавала „системен проблем“ и е допринасяла за съществуването на „големи различия в материалното положение на нотариусите“. В съпоставителен план обаче „количеството заверени актове е също толкова голямо“, отбелязва Жан-Пиер Клавел, тъй като „дейността включва освен останалите и днес в нейната компетентност дейности и много други области от трудовото и публичното право“. Например хората са ходели при нотариус по повод на закупуване на кон. Съдържанието на актовете също се променя в унисон с развитието на обществото. Така например в силно разпространените договори за брак по онова време, включително и сред не толкова заможните хора, се е изброявало съдържанието на чеиза. Друга особеност: самият нотариус е изпълнявал в известна степен банкерски функции, тъй като е получавал финансови средства, които е можело да бъдат в особено големи размери, и е предоставял ипотечни кредити. Освен това по време на Стария режим „нотариусите са пътували, за да отидат при своя клиент“, разказва Марк Весиер, автор на „Нотариусите от Авейрон по време на Революцията“, публикувана от издателство Del Mousenher.

Що се отнася до адвокатите, поради липса на работа за всички една част от тях не са упражнявали професията си и клиентите им са били основно предмет на наказателни спорове. При все това „след десет години

Роля на нотариата по време на Генералните щати през 1789 г.

Връщане назад във времето към два важни периода от историята: изготвянето на тетрадките с оплаквания (бел. пр. на третото съсловие) и Декларацията за правата на човека и на гражданина, с Жан-Пиер Клавел, председател на Института по история на нотариата.

Каква е била ролята на нотариата през 1789 г.?

По време на свикването на Генералните щати нотариусите са изиграли голяма роля за изготвянето на тетрадките с оплаквания. Прегледът на изготвените през 1789 г. тетрадки разкрива множество сходства. Нотариусите са имали основна роля и в градовете, и в селата при изготвянето им, тъй като с известни изключения никой друг, освен свещеника или нотариуса в селска среда, не е можел да бъде техен съставител, а в градовете нотариусът е един от основните им съставители. От 10% до над 50 % от съставителите и вдъхновителите на исканията са представители на нотариата.

Има ли по-особено изявили се нотариуси?

Сред авторите на Декларацията за правата на човека са Пиер дьо Люз дьо л'Етан, нотариус в Кутра, Жан-Франсоа Гупийо, нотариус в Монтегю, и Никола Фрошо, нотариус в Ене-льо-Дюк, който по време на империята става префект на Сена и е сред лицата от най-близкото обкръжение на Наполеон. Жан-Батист Бевиер, нотариус в Париж, бъдещ сенатор на империята, погребан в Пантеона, също има известно влияние върху изготвянето ѝ.

В Генералните щати от 600 депутати от третото съсловие само около десет нотариуси са били титуляри, докато адвокатите са 220, а магистратите 80. Следователно нотариатът не е можел да обособи група за влияние върху събитията и на първо място върху бъдещето на професията.

адвокатите са ставали консултанти и са могли да предоставят консултации“, обяснява Жак Бодел, адвокат

мощник-нотариуси“, уточнява Жан-Луи Алперен. Той добавя, че „в големите градове и някои части на Франция една четвърт от нотариусите са имали бакалавърска степен по право още от XIX век“ .

Друга информация

Изискваната по закон възраст за достъп до професията на нотариуса е 25 години, освен ако кандидатите не са били обявени за напълно дееспособни преди навършването на възрастта. Колкото и да е учудващо, преди XX век няма изискване за диплома за нотариусите. За сметка на това „нотариусите са били задължени да преминат през дълъг процес на обучение и да имат стаж като по-

От своя страна адвокатите е трябвало да са навършили 21 години, освен ако не са били обявени за дееспособни преди навършването на тази възраст, да имат диплома за бакалавърска степен, издадена от факултет по право, и да са преминали през стаж. „Обучението се е осъществявало на работното място, като младите адвокати са се събирали пред колоните на съдебната палата, където по-старите адвокати са изнасяли лекции“, посочва Жак Бодел. Адвокатите са научавали много в работата си с прокурорите, предшественици на бившите съдебни

довереници, което им е давало възможност за създаването на връзки, тъй като по време на Стария режим клиентът първо е отивал при прокурора, който го е насочвал към адвокат.

По принцип Жан-Луи Алперен отбелязва, че „по време на Стария режим обучението по право във факултета не е било много сериозно, тъй като не е имало никакво задължение да се посещават лекциите, а в някои факултети, като тези в Оранж и Реймс, е имало възможност да се закупи дипломата“.

Професии, предавани по наследство

„Наследяването присъства в голяма степен по отношение на юридическите професии като цяло. В този смисъл, ако адвокатът не е син на адвокат, той много често е син на нотариус или на прокурор, което съставлява социално израстване“, разказва Жан-Луи Алперен. При все това „наследяването е присъствало в много по-голяма степен при нотариусите, тъй като кантората е можела да се предава чрез наследяване“. За да упражняват професията, нотариусите е трябвало да си купят длъжността и за тази цел да разполагат със собствено или семейно състояние, предвид това че първите заеми се появяват през XVIII век. Освен това цената на длъжностите е била много променлива и е можела например да бъде 99 ливри за кантора, останала без наследници, или 300 000 ливри за парижка кантора. „По време на Стария режим, както и днес, съществува голяма разлика в доходите на нотариуса в голям град, потомък на нотариусите от Шатле дьо Пари, и нотариуса в селските райони, което е налагало последните да упражняват по време на Стария режим не само професията на нотариус, но също така и тази на данъчен прокурор или на кралски чиновник (бел. пр. с административни, съдебни, военни правомощия)“, обяснява Жан-Пиер Клавел. От своя страна адвокатите са имали „средни доходи“, отбелязва Жак Бодел. Също така според него, за да ги увеличат, „те са преминавали лесно

към изпълнението на магистратски функции“, тъй като по онова време е трябвало да се премине през адвокатската професия, за да се стане съдия.

Тоги и костюми на служителите на закона

Костюмите почти не са се променили във времето, и то защото „не са се определяли със закон“, обяснява Жак Бодел, адвокат и автор на книгата „Дрехите на властта“, издание Antébi. Това се оказва практически за адвокатите, които спират да носят тоги през 1790 г., когато професията е премахната, тъй като имат възможност да облекат същите тоги при възстановяването на професията през 1804 г. Адвокатската тога все пак е претърпяла няколко модела през вековете. „Жените са се закопчавали надясно, а мъжете продължават и днес да се закопчават наляво, както по времето на Стария режим, тъй като на Запад мъжката страна е лявата“, шегува се Жак Бодел. В друг стил „тогата се променяла в зависимост от модата. Например през 60-те години е била повдигната до коленете в съзвучие с модата на минижупа“, заявява той. Нотариусите, само тези от Париж, са носели черен костюм и обувки с токи. Облекло, което парижаните продължават да обличат, когато полагат клетва.